

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-79-11>

УДК 332.1:338.2

ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ ВЗАЄМОДІЇ БІЗНЕСУ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ДЛЯ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОЇ ЕКОНОМІКИ

INNOVATIVE TOOLS FOR INTERACTION BETWEEN BUSINESS AND LOCAL COMMUNITIES FOR THE DEVELOPMENT OF THE LOCAL ECONOMY

Бессонова Анна Володимирівна

доктор філософії,

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4747-1187>**Безугла Людмила Сергіївна**

доктор економічних наук, професор,

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6520-4325>**Агафонов Олександр Дмитрович**

здобувач Ph.D,

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-9158-9314>**Bessonova Anna, Bezuhla Liudmyla, Ahafonov Oleksandr**

Dnipro University of Technology

У статті розглянуто теоретичні засади взаємодії бізнесу та територіальних громад у контексті сучасних економічних викликів. Досліджено інноваційні інструменти співпраці, що сприяють ефективному відновленню місцевої економіки після воєнних руйнувань. Визначено ключові підходи до формування партнерських моделей, заснованих на поєднанні публічно-приватного партнерства, цифрових платформ, соціального підприємництва та кластерних ініціатив. Зазначено роль краудфандингових і краудсорсингових механізмів у мобілізації ресурсів громад. Доведено, що впровадження принципів корпоративної соціальної відповідальності та сучасних технологій сприяє зміцненню інституційної спроможності територій. Обґрунтовано необхідність адаптації міжнародного досвіду до українських умов. Акцентовано перспективи подальших наукових досліджень, пов'язаних із розробкою методик оцінювання ефективності інноваційних практик взаємодії.

Ключові слова: інновації, територіальна громада, бізнес, місцева економіка, цифрові технології.

The article examines the issues of interaction between business and territorial communities as one of the key factors of modern local development in Ukraine. Theoretical approaches to the analysis of cooperation between the private sector and local governments are studied, with an emphasis on the Ukrainian context and the peculiarities of post-war economic recovery. It is determined that traditional forms of interaction do not meet new challenges, since they do not provide the necessary flexibility, transparency and innovation necessary for the effective realization of the potential of communities. It is noted that innovative tools play a leading role in the transformation of interaction models, among which digital communication platforms, e-democracy tools, participatory budgeting, as well as crowdfunding and crowdsourcing mechanisms are key. It is proven that their widespread use allows accumulating both financial and intangible resources of communities, forming new channels for involving business in strategic planning and joint decision-making. The importance of public-private partnership as a universal mechanism for combining the economic interests of business with the needs of local communities is substantiated, which provides the opportunity to rebuild infrastructure, develop the social sphere and stimulate innovative activity. It is determined that the development of social entrepreneurship creates additional opportunities for ensuring employment of the population, especially vulnerable groups, and strengthens the social stability of territories. It is noted that a promising direction for further development is the formation of local innovation clusters and business incubators that integrate the resources of the private sector, scientific institutions and local authorities for the implementation of new economic

initiatives, in particular in the areas of "green" energy, digital technologies and the defense-industrial complex. It is proven that the implementation of the principles of corporate social responsibility and ESG approaches in the activities of enterprises and local self-government contributes to increasing the investment attractiveness of territories, their sustainability and long-term stability. Innovative tools for interaction between business and territorial communities should be considered as a systemic basis for the formation of competitive and socially oriented development models in the conditions of post-war reconstruction. The emphasis is on the prospects for further research aimed at improving the methods of assessing the effectiveness of such tools, adapting international experience to Ukrainian realities, and developing comprehensive strategies for the development of territories based on innovation, openness, and partnership.

Keywords: innovation, territorial community, business, local economy, digital technologies.

Постановка проблеми. В сучасних умовах глобалізації та цифрової трансформації ключовим завданням розвитку місцевої економіки є формування ефективної взаємодії між бізнесом та територіальними громадами. Традиційні механізми співпраці часто виявляються недостатніми для забезпечення сталого економічного зростання на локальному рівні, оскільки вони не враховують потребу у швидкій адаптації до нових викликів, зокрема інноваційних, соціальних та екологічних. Бізнес виступає важливим драйвером економічного розвитку, однак його потенціал часто не реалізується повною мірою через недостатню інтеграцію у процеси стратегічного планування громад. З іншого боку, територіальні громади, які отримали значні управлінські повноваження внаслідок децентралізаційних реформ в Україні, потребують інноваційних інструментів залучення бізнесу до вирішення місцевих соціально-економічних проблем.

Через це постає науково-практична проблема пошуку та впровадження нових моделей і механізмів співпраці бізнесу та територіальних громад, які б забезпечували синергію інтересів усіх учасників процесу, сприяли підвищенню конкурентоспроможності територій та створювали умови для сталого розвитку місцевої економіки. Сучасні наукові підходи до дослідження взаємодії бізнесу та територіальних громад підкреслюють необхідність інтеграції економічних, соціальних та управлінських аспектів розвитку [1]. В умовах посилення конкуренції між регіонами та громадами за інвестиційні ресурси особливого значення набуває здатність органів місцевого самоврядування формувати сприятливий інноваційний клімат, у якому бізнес розглядається не лише як джерело податкових надходжень, а й як партнер у виробленні та реалізації стратегій місцевого розвитку. Водночас брак ефективних інструментів комунікації та механізмів узгодження інтересів часто призводить до фрагментації зусиль, що стримує реалізацію потенціалу територій [2]. Це зумовлює акту-

альність наукового пошуку нових підходів до організації співпраці на основі інноваційних практик, цифрових технологій та моделей публічно-приватного партнерства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання взаємодії бізнесу та територіальних громад посідає важливе місце у сучасних наукових дослідженнях, особливо в контексті формування стратегій місцевого розвитку та забезпечення конкурентоспроможності територій. Значна увага приділяється вивченню особливостей економічного розвитку громад, підходів до формування стратегічних перспектив та ролі інституційної підтримки, як у дослідженні Пронько Л. М., Затайдух К. Ю. та Чорного Я. І. [1]. У працях таких дослідників, як Шаповал В. А., Літвінов Ю. І. [2], Якубів В. М. та Бурик М. М. [6] підкреслюється значення узгодження економічних інтересів бізнесу та місцевої влади, а також окреслюються моделі функціонування об'єднаних територіальних громад як факторів розвитку підприємництва та сільських територій (Зінчук Т. О., Патинська-Попета М. М. [4]).

Окремим напрямом досліджень є пошук інноваційних механізмів співпраці та цифрових інструментів, що сприяють підвищенню прозорості та результативності управління. Зокрема, аналізуються концепції «Smart City» та цифрового профілю громади як засоби модернізації комунікаційних процесів і підвищення комфортності міського середовища, як у дослідженні Миргородської М. [9]. У працях таких науковців, як Карлін М., Проць Н., Проць В. [10], Бахур Н. В. [12], Бессонова А. В. та Мутерко Г. М. [13] також обґрунтовується значення публічно-приватного партнерства для посилення фінансової безпеки громад, перспективи краудфандингових і краудсорсингових практик, а також вплив інноваційних технологій на кадровий та виробничий потенціал. Водночас в роботах Трохимішина С. Л., Булуя О. Г. [14], Келеберди Т. та ін. [17] актуалізується проблема пошуку інструментів підтримки бізнесу на

локальному рівні та удосконалення моделей фінансування територіальних громад у післявоєнний період.

Виокремлення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Попри наявність значної кількості наукових досліджень, присвячених проблематиці регіонального розвитку, партнерства бізнесу та територіальних громад, низка важливих аспектів залишається недостатньо розробленою. Зокрема, у вітчизняній та зарубіжній літературі переважає аналіз класичних форм взаємодії – інвестиційних проєктів, публічно-приватного партнерства, соціальної відповідальності бізнесу [3; 4]. Водночас інноваційні інструменти комунікації, цифрові платформи співпраці, а також нові організаційно-економічні моделі інтеграції бізнесу у процеси стратегічного планування громад досліджені фрагментарно.

Крім того, більшість наявних праць орієнтовані на макроекономічний чи регіональний рівень, тоді як специфіка локального рівня розвитку, де саме громади виступають ключовими акторами, залишається поза увагою. Це обмежує практичну значущість наукових рекомендацій для органів місцевого самоврядування та представників малого й середнього бізнесу, які найбільш активно взаємодіють у межах територіальних утворень.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження, результати якого викладені в даній статті, є визначення інноваційних інструментів взаємодії бізнесу та територіальних громад, а також розробити практичні рекомендації їхнього впровадження з метою стимулювання сталого розвитку місцевої економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах розвитку місцевої економіки одним із ключових факторів успіху територіальних громад є налагодження ефективної взаємодії з бізнесом. Теоретичні засади цієї співпраці ґрунтуються на концепціях сталого розвитку, публічного управління, а також економічного партнерства між приватним і публічним секторами. У науковій літературі виділяють кілька підходів до трактування ролі бізнесу у розвитку територій: як джерела фінансових ресурсів (податки, інвестиції), як роботодавця, що забезпечує зайнятість, і як партнера у вирішенні соціально-економічних проблем громад [5].

В українському контексті важливим теоретичним підґрунтям взаємодії виступає доктрина децентралізації, що надала територіальним громадам розширені управлінські та

фінансові повноваження. Це створило умови для більшої автономії у прийнятті рішень і водночас актуалізувало потребу у пошуку нових моделей співпраці з бізнесом. У цьому зв'язку значну увагу в наукових працях приділяють питанням публічно-приватного партнерства (PPP), яке розглядається як інституційна основа синергії між місцевою владою та підприємницьким сектором. Окремий напрям досліджень присвячений концепції корпоративної соціальної відповідальності (КСВ), яка передбачає добровільне залучення бізнесу до вирішення завдань суспільного розвитку [6]. На локальному рівні КСВ проявляється у формі підтримки соціальної інфраструктури, участі у місцевих культурних і освітніх проєктах, а також у розвитку «зелених» технологій.

Сучасні підходи до взаємодії також ґрунтуються на використанні інноваційних механізмів управління – цифрових платформ для комунікації між владою, бізнесом і громадянами; інструментів електронної демократії (електронні консультації, петиції, партicipаторний бюджет); краудсорсингових і краудфандингових практик. Ці інструменти дозволяють формувати новий рівень довіри та прозорості у взаємодії, що сприяє більш ефективному використанню ресурсів та підвищує конкурентоспроможність територіальних громад [7]. Отже, теоретичні засади співпраці бізнесу та територіальних громад в Україні поєднують класичні підходи економічної науки (партнерство, інвестиції, ринок праці) з новітніми управлінськими концепціями (децентралізація, КСВ, інноваційні цифрові інструменти). Це створює основу для формування комплексних моделей взаємодії, які відповідають викликам сучасного суспільного розвитку.

В контексті сучасних трансформаційних процесів розвитку місцевої економіки особливого значення набувають інноваційні інструменти взаємодії бізнесу та територіальних громад, які спрямовані на підвищення ефективності управлінських рішень, забезпечення прозорості комунікацій і залучення широкого кола стейкхолдерів до процесів стратегічного планування. Їх застосування дозволяє створювати нові організаційні форми співпраці, що поєднують потенціал приватного сектору з можливостями публічної влади, сприяючи формуванню конкурентоспроможних територій. Одним із ключових інноваційних інструментів є цифрові платформи взаємодії [8]. Вони виступають каналами двосторонньої комунікації між органами місцевого самовря-

дування, бізнесом та громадськістю, забезпечуючи відкритий доступ до інформації, електронні консультації, обговорення стратегічних програм і моніторинг їх реалізації. В Україні поступово поширюється практика впровадження систем «Smart City» та інтегрованих порталів електронних послуг [9], що створює передумови для ефективнішого залучення бізнесу до процесів прийняття рішень на місцевому рівні.

Не менш важливим інструментом є публічно-приватне партнерство (PPP), яке в сучасних умовах трансформується у нові організаційні моделі співробітництва. Традиційно PPP розглядалося як форма реалізації інфраструктурних проєктів за участі приватного капіталу [10]. Проте нині воно охоплює ширший спектр завдань – від модернізації об'єктів соціальної сфери до спільної реалізації інноваційних кластерів і бізнес-інкубаторів. Для громад та бізнесу такі партнерства стають інструментом не лише економічного розвитку, а й соціальної інтеграції, оскільки забезпечують баланс інтересів між комерційними цілями та суспільними потребами. Суттєвого поширення набуває також соціальне підприємництво, яке функціонує на межі бізнесових та громадських ініціатив. Воно забезпечує створення соціально значущих послуг і продуктів при одночасному збереженні економічної стійкості підприємства. Соціальні підприємці часто стають партнерами територіальних громад у реалізації програм зайнятості, професійної перепідготовки, підтримки вразливих груп населення та розвитку місцевих ресурсів [11].

Важливим інноваційним механізмом у сфері фінансування місцевих ініціатив є краудфандинг та краудсорсинг. Перший дозволяє акумулювати кошти на реалізацію локальних проєктів через залучення громадян та бізнесу, другий забезпечує залучення інтелектуального потенціалу громади до розробки нових рішень і стратегій. Ці інструменти особливо актуальні для невеликих територіальних утворень, де обмеженість фінансових ресурсів ускладнює реалізацію масштабних програм розвитку [12]. Окрему групу інноваційних інструментів становлять механізми участі громадян у процесах управління, зокрема партисипаторний бюджет, громадські слухання, електронні петиції, дорадчі ради при органах місцевого самоврядування. Вони виступають формою демократичного залучення бізнесу та громадськості до прийняття рішень, підвищуючи рівень довіри до влади й формуючи культуру партнерства.

Інноваційність означених інструментів полягає не лише у використанні цифрових технологій, а й у зміні парадигми співпраці: від односторонніх адміністративних відносин до багаторівневого партнерства, де бізнес, громада та органи влади виступають рівноправними суб'єктами. Це вимагає розвитку нових управлінських компетентностей, адаптації нормативно-правового середовища та формування інституційних умов, здатних підтримати сталість інноваційних рішень [13]. У післявоєнний період найбільш ефективними для України можуть стати гібридні моделі, що поєднують публічно-приватне партнерство, цифрові інструменти та соціально орієнтоване підприємництво. Вони дозволять не лише відбудувати зруйновану інфраструктуру, а й створити нову якість взаємодії між громадами та бізнесом, орієнтовану на прозорість, стійкість та інноваційність. Найбільш актуальні інструменти співпраці бізнесу і територіальних громад в контексті післявоєнного відновлення України наведено у таблиці 1:

Інноваційні інструменти взаємодії бізнесу та територіальних громад є фундаментальною основою формування сучасних моделей місцевого розвитку. Їх ефективне застосування дозволяє мобілізувати ресурси, посилювати соціальну згуртованість та формувати конкурентоспроможні території, орієнтовані на сталий економічний та соціальний прогрес [17]. Практична реалізація запропонованих заходів потребує узгоджених дій органів влади, бізнесу та громадянського суспільства. Їх поєднання у комплексну систему взаємодії створить умови для відбудови економіки на засадах інноваційності, прозорості та соціальної відповідальності, що є ключовими передумовами формування конкурентоспроможних територій у післявоєнній Україні.

Висновки. Розвиток інноваційних інструментів взаємодії бізнесу та територіальних громад в Україні виступає не лише актуальною науковою проблемою, але й практичним завданням, без вирішення якого неможливо забезпечити ефективне післявоєнне відновлення. Дослідження показало, що синергія публічного та приватного секторів формує нові можливості для відновлення інфраструктури, стимулювання підприємницької активності й зміцнення соціальної згуртованості. Застосування цифрових платформ, краудфандингових та партисипаторних механізмів дозволяє трансформувати комунікаційні практики у напрямі відкритості та довіри, що є базовою умовою відбудови суспільних відно-

Таблиця 1

Інноваційні моделі та інструменти співпраці бізнесу і територіальних громад у післявоєнному відновленні України

Модель / інструмент	Зміст і характеристика	Потенціал для післявоєнного відновлення
Публічно-приватне партнерство (PPP)	Спільна реалізація соціальних, інноваційних та інфраструктурних проєктів на основі договорів між громадою та бізнесом	Відбудова критичної інфраструктури, залучення інвестицій у транспорт, енергетику, ЖКГ
Цифрові платформи та Smart City	Використання інтегрованих електронних сервісів для управління, комунікації та моніторингу	Підвищення прозорості відновлення, швидкий зворотний зв'язок із громадянами та бізнесом
Соціальне підприємництво	Бізнес-моделі, орієнтовані на вирішення соціальних проблем при економічній самостійності	Створення робочих місць для ветеранів, ВПО, вразливих груп; розвиток місцевих ресурсів
Краудфандинг	Колективне фінансування локальних проєктів через онлайн-платформи	Фінансування відновлення громадських просторів, освітніх та культурних ініціатив
Краудсорсинг	Залучення ідей, експертизи та інтелектуального ресурсу громади й бізнесу	Генерація рішень для відновлення, енергоефективності, розвитку місцевої економіки
Партиципаторний бюджет	Бюджетування із залученням громадян і бізнесу до ухвалення рішень	Прозорий розподіл коштів на відновлення інфраструктури та соціальних програм
Інноваційні кластери та бізнес-інкубатори	Мережеві структури співпраці підприємств, науки, влади	Розвиток нових секторів економіки (ІТ, зелена енергетика, оборонні технології)
ESG-підходи (Environmental, Social, Governance)	Інтеграція екологічних, соціальних та управлінських стандартів у діяльність бізнесу	Сталий розвиток, підвищення інвестиційної привабливості громад

Джерело: сформовано авторами на основі [14–16]

син після кризи. Водночас поєднання інструментів публічно-приватного партнерства та соціального підприємництва здатне забезпечити баланс між економічною результативністю та суспільною користю, що особливо важливо для територій, які зазнали руйнувань і потребують відновлення людського та матеріального потенціалу.

Подальші перспективи наукових і практичних досліджень полягають у пошуку оптимальних моделей адаптації міжнародного досвіду до українських умов, а також у розробці комплексних методик оцінювання ефективності інноваційних інструментів взаємодії. Особливого значення набуває вивчення

потенціалу ESG-підходів, розвиток локальних інноваційних кластерів та інтеграція принципів «зеленої» економіки у стратегічні документи громад. Майбутнє економічного відродження українських територій значною мірою визначатиметься здатністю місцевого самоврядування, бізнесу та громадянського суспільства формувати партнерські відносини нового типу – інклюзивні, прозорі та інноваційні. Це відкриває перспективи не лише для швидкого відновлення зруйнованої інфраструктури, але й для створення довгострокових основ сталого розвитку, що забезпечуватиме конкурентоспроможність українських громад у глобальному середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Пронько Л. М., Затайдух К. Ю., Чорний Я. І. Економічний розвиток територіальних громад: сутність, особливості та стратегічні перспективи. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-65>
2. Шаповал В. А., Літвінов Ю. І. Узгодження економічних інтересів територіальної громади та місцевого гірничодобувного бізнесу. *Економічний вісник НГУ*. 2019. Вип. 4. С. 164–176. DOI: <https://doi.org/10.33271/ev/68.164>
3. Солтис В. Розвиток підприємництва в територіальній громаді. *Аграрна економіка*. 2024. Т. 17. № 2. С. 64–72. DOI: <https://10.0.123.246/agrarecon2024.02.064>
4. Зінчук Т. О., Патинська-Попета М. М. Сучасна модель об'єднаних територіальних громад як чинник розвитку бізнесу на сільських територіях: європейсько-українські реалії. *Проблеми економіки*. 2020. Вип. 2. С. 111–118. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-2-111-118>
5. Koshkalda I., Anopriienko T., Klochko T., Bieloborodova M., Bessonova A. The Comprehensive Plan of the Territory Spatial Development as a Prospective Plan of United Territorial Communities Development. *Review of Economics and Finance*. 2022. Vol. 20. P. 617–622. DOI: <https://doi.org/10.55365/1923.x2022.20.71>
6. Якубів В. М., Бурик М. М. Взаємодія бізнесу та місцевої влади в контексті формування корпоративної соціальної відповідальності. *Центральноукраїнський вісник права та публічного управління*. 2024. Вип. 1. С. 87–95. DOI: <https://doi.org/10.32782/cuj-2024-1-11>
7. Кузь Т., Малюта Л., Островська Г. Державне та приватне партнерство в умовах об'єднаних територіальних громад (організація розвитку інфраструктури та сервісного обслуговування). *Галицький економічний вісник*. 2020. Вип. 2(63). С. 199–207. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2020.0
8. Центр розвитку інновацій. Стаття «Які переваги використання Цифрового профілю громади». URL: <https://decentralization.ua/news/19912>
9. Миргородська М. Концепція «Smart City» та цифрові технології забезпечення комфортного міського середовища. *Аспекти публічного управління*. 2023. Т. 11. № 2. С. 88–95. DOI: <https://doi.org/10.15421/152323>
10. Карлін М., Проць Н., Проць В. Вплив публічно-приватного партнерства на фінансову безпеку територіальних громад. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 71. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-150>
11. Bezuhla L., Koshkalda I., Perevozova I., Kasian S., Hrechanyk N. Marketing Management of the Regional Ecotourism Infrastructure. *International Journal of Industrial Engineering & Production Research*. 2022. Vol. 33(1). P. 1–11. DOI: <https://doi.org/10.22068/ijiepr.33.1.3>
12. Бахур Н. В. Краудфандинг та краудсорсинг як інструменти стимулювання розвитку регіонів та громад. *Ефективна економіка*. 2021. Вип. 9. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.9.85>
13. Бессонова А. В., Мутерко Г. М. Вплив розвитку інноваційних технологій на кадровий потенціал промислового підприємства. *Вісник Приазовського Державного Технічного Університету*. 2024. Вип. 1(39). С. 87–94. DOI: [https://doi.org/10.31498/2225-6725.1\(39\).2024.313887](https://doi.org/10.31498/2225-6725.1(39).2024.313887)
14. Трохимішин С. Л., Булуй О. Г. Інструменти підтримки бізнесу в територіальних громадах. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 65. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-106>
15. Федюк В. Партнерство і співпраця влади і бізнесу на місцевому рівні – запорука успішного розвитку громад. *Громадський простір: веб-сайт*. 2024. URL: <https://www.prostir.ua/?library=partnerstvo-i-spiivpratsya-vlady-i-biznesu-na-mistsevomu-rivni-zaporuka-uspishnoho-rozvytku-hromad>
16. Августин Р., Демків І. Інструментарій політики розвитку та зміцнення конкурентоспроможності економіки територіальних громад. *Modeling the development of the economic systems*. 2023. Вип. 2. С. 28–33. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-8-4>
17. Келеберда Т., Далик В., Бабій С., Ярмус С., Злотогурський К. Інноваційні методи вдосконалення фінансування територіальних громад у післявоєнний період. *Академічні візії*. 2023. Вип. 20. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8369953>

REFERENCES:

1. Pronko, L. M., Zataidukh, K. Iu., & Chorny, Ya. I. (2024). Ekonomichniy rozvytok terytorialnykh hromad: sutnist, osoblyvosti ta stratehichni perspektyvy [Economic development of territorial communities: essence, features and strategic prospects]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, 59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-65> [in Ukrainian]
2. Shapoval, V. A., & Litvinov, Yu. I. (2019). Uzghodzhennia ekonomichnykh interesiv terytorialnoi hromady ta mistsevoho hirnychodobuvnoho biznesu [Coordination of economic interests of the territorial community and local mining business]. *Ekonomichniy visnyk NHU – Economic Bulletin of NHU*, 4, 164–176. DOI: <https://doi.org/10.33271/ev/68.164> [in Ukrainian]

3. Soltys, V. (2024). Rozvytok pidpriemnytstva v terytorialnii hromadi [Development of entrepreneurship in the territorial community]. *Ahrarna ekonomika – Agrarian economy*, 17(2), 64–72. DOI: <https://10.0.123.246/agrare-con2024.02.064> [in Ukrainian]
4. Zinchuk, T. O., & Patynska-Popeta, M. M. (2020). Suchasna model obiednanykh terytorialnykh hromad yak chynnyk rozvytku biznesu na silskykh terytoriakh: yevropeisko-ukrainski realii [Modern model of united territorial communities as a factor of business development in rural areas: European-Ukrainian realities]. *Problemy ekonomiky – Problems of economy*, 2, 111–118. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-2-111-118> [in Ukrainian]
5. Koshkalda, I., Anopriienko, T., Klocho, T., Bieloborodova, M., & Bessonova, A. (2022). The Comprehensive Plan of the Territory Spatial Development as a Prospective Plan of United Territorial Communities Development. *Review of Economics and Finance*, 20, 617–622. DOI: <https://doi.org/10.55365/1923.x2022.20.71>
6. Yakubiv, V. M., & Buryk, M. M. (2024). Vzaiemodiiia biznesu ta mistsevoi vlady v konteksti formuvannia korporativnoi sotsialnoi vidpovidalnosti [Interaction between business and local government in the context of forming corporate social responsibility]. *Tsentralkoukrainskyi visnyk prava ta publichnoho upravlinnia – Central Ukrainian Bulletin of Law and Public Administration*, 1, 87–95. DOI: <https://doi.org/10.32782/cuj-2024-1-11> [in Ukrainian]
7. Kuz, T., Maliuta, L., & Ostrovska, H. (2020). Derzhavne ta pryvatne partnerstvo v umovakh obiednanykh terytorialnykh hromad (orhanizatsiia rozvytku infrastruktury ta servisnoho obsluhovuvannia) [Public-private partnership in the context of united territorial communities (organization of infrastructure development and service provision)]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk – Galician Economic Bulletin*, 2(63), 199–207. DOI: https://doi.org/10.33108/galician-visnyk_tntu2020.0 [in Ukrainian]
8. Tsentr rozvytku innovatsii [Innovation Development Center]. *Yaki perevahy vykorystannia Tsyfrovoho profilu hromady [What are the benefits of using the Digital Community Profile?]*. Available at: <https://decentralization.ua/news/19912> [in Ukrainian]
9. Myrhorodska, M. (2023). Kontseptsiiia «Smart City» ta tsyfrovi tekhnolohii zabezpechennia komfortnoho miskoho seredovyshcha [The concept of "Smart City" and digital technologies for ensuring a comfortable urban environment]. *Aspekty publichnoho upravlinnia – Aspects of public administration*, 11(2), 88–95. DOI: <https://doi.org/10.15421/152323> [in Ukrainian]
10. Karlin, M., Prots, N., & Prots, V. (2025). Vplyv publichno-pryvatnoho partnerstva na finansovu bezpeku terytorialnykh hromad [The impact of public-private partnership on the financial security of territorial communities]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, 71. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-150> [in Ukrainian]
11. Bezuhla, L., Koshkalda, I., Perevozova, I., Kasian, S. & Hrechanyk, N. (2022). Marketing Management of the Regional Ecotourism Infrastructure. *International Journal of Industrial Engineering & Production Research*, 33(1), 1–11. DOI: <https://doi.org/10.22068/ijiepr.33.1.3>
12. Bakhur, N. V. (2021). Kraudfandynh ta kraudsorsynh yak instrumenty stymuliuvannia rozvytku rehioniv ta hromad [Crowdfunding and crowdsourcing as tools for stimulating the development of regions and communities]. *Efektivna ekonomika – Effective Economy*, 9. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.9.85> [in Ukrainian]
13. Bessonova, A. V., & Muterko, H. M. (2024). Vplyv rozvytku innovatsiinykh tekhnolohii na kadrovyyi potentsial promysloвого pidpriemstva [The impact of the development of innovative technologies on the human resource potential of an industrial enterprise]. *Visnyk Pryazovskoho Derzhavnoho Tekhnichnoho Universytetu – Bulletin of Pryazovsky State Technical University*, 1(39), 87–94. DOI: [https://doi.org/10.31498/2225-6725.1\(39\).2024.313887](https://doi.org/10.31498/2225-6725.1(39).2024.313887) [in Ukrainian]
14. Trokhymyshyn, S. L., & Bului, O. H. (2024). Instrumenty pidtrymky biznesu v terytorialnykh hromadakh [Business support tools in territorial communities]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, 65. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-106> [in Ukrainian]
15. Fediuk, V. (2024). Partnerstvo i spivpratsia vlady i biznesu na mistsevomu rivni – zaporuka uspishnoho rozvytku hromad [Partnership and cooperation between government and business at the local level is the key to successful community development]. *Hromadskyi prostir*. Available at: <https://www.prostir.ua/?library=partnerstvo-i-spivpratsya-vlady-i-biznesu-na-mistsevomu-rivni-zaporuka-uspishnoho-rozvytku-hromad> [in Ukrainian]
16. Avhustyn, R., & Demkiv, I. (2023). Instrumentarii polityky rozvytku ta zmitsnennia konkurentospromozhnosti ekonomiky terytorialnykh hromad [Toolkit for the development and strengthening of the competitiveness of the economy of territorial communities]. *Modeling the development of the economic systems*, no. 2, pp. 28–33. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-8-4> [in Ukrainian]
17. Keleberda, T., Dalyk, V., Babii, S., Yarmus, S., & Zlotohurskyi, K. (2023). Innovatsiini metody vdoskonalennia finansuvannia terytorialnykh hromad u pisliavoiennii period [Innovative methods of improving financing of territorial communities in the post-war period]. *Akademichni vizii – Academic Visions*, no. 20. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8369953> [in Ukrainian]